

УДК 001.895:005.8:347.77

DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.203.202-208>**Пасемко Г.П.**доктор наук з державного управління
Державний біотехнологічний університет**Pasemko Galyna**

Dr. of Public Administration Sc.

State Biotechnological University

<https://orcid.org/0000-0002-4648-3314>**Власенко Т.В.**кандидат економічних наук
Державний біотехнологічний університет**Vlasenko Tetiana**

PhD in Economic Sc.

State Biotechnological University

<https://orcid.org/0000-0002-0862-9175>

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ВЛАСНІСТЮ ТА НАУКОВИМИ ПРОЄКТАМИ

У статті розглядаються методологічні підходи до управління інтелектуальною власністю та науковими проєктами в Україні відповідно до специфіки воєнного часу. Висвітлено особливості управління інтелектуальною власністю та його риси в провідних країнах світу. Досліджено методологічні засади управління інтелектуальною власністю та науковими проєктами в умовах сучасної інноваційної економіки. Визначено ключові принципи управління інтелектуальною власністю, зокрема системність, правову визначеність, стратегічну орієнтацію та комерціалізацію результатів наукової діяльності. Проаналізовано основні методологічні підходи до управління науковими проєктами, серед яких процесний, системний, ризик-орієнтований та інноваційний. Обґрунтовано необхідність інтеграції процесів управління інтелектуальною власністю та науковими дослідженнями з метою підвищення ефективності науково-технічного розвитку, комерціалізації результатів досліджень та формування інноваційного середовища. Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення національної системи інтелектуальної власності та управління наукою в Україні.

Ключові слова: інтелектуальна власність, наукові проєкти, проєктний менеджмент, методологія управління, системність управління, правова визначеність, комерціалізація, інновації, міжнародний досвід.

METHODOLOGICAL BASIS FOR MANAGING INTELLECTUAL PROPERTY AND SCIENCE PROJECTS

In the process of civilization development, the intellectual component has become as important a resource as land, labor and capital. However, intellectual property requires special regulation in the development of economic relations. Effective use of intellectual property ensures that countries take a leading position in the global economy.

The degree of use, conditions of implementation and specifics of intellectual property implementation become crucial in shaping the model of modern society, including its economic component. Accordingly, the issues of implementing intellectual property mechanisms and research projects require constant new research in the context of rapid changes in the course of society's informatization. The article is devoted to the analysis of international and Ukrainian experience in the problem of methodological bases of intellectual property and scientific projects management. The study of the problem was carried out using the following methods: monographic - in the study and theoretical generalization of research on the scientific foundations of intellectual property and research projects management; system analysis - in the analysis of the mechanism of intellectual property and research projects management; comparative analysis - in the study of global trends in intellectual property and research projects management; statistical - to analyze data characterizing the state of the object under study; abstract and logical.

The author proves the necessity of integrating the processes of intellectual property management and scientific studies with a view to improving the efficiency of scientific and technological development, commercialization of research results and formation of an innovative environment.

It is emphasized that a specific feature of the system of intellectual property and research projects management in

Ukraine is their integration, which involves the creation of a joint unified system of strategic management of innovation development. Such integration ensures effective protection and use of research results, increases the competitiveness of organizations engaged in research activities, and contributes to the formation of an innovative environment. The key elements of such integration into the Ukrainian economy include: a policy for managing intellectual property rights within research projects; creation of technology transfer centers; introduction of IT instruments for monitoring intellectual property; attraction of venture capital funding and creation of start-ups based on academic research. The results of the study can be used to improve the national system of intellectual property and science management in Ukraine.

Keywords: intellectual property, scientific projects, management methodology, project management, management consistency, legal certainty, commercialization, innovation, international experience.

JEL classification: M10, O30, O34, O22.

Постановка проблеми. Сучасний виток розвитку цивілізації реалізує свої основні елементи та здійснює своє функціонування саме на основі інтелектуальної складової всіх сфер діяльності людського суспільства. Інтелектуальна власність стала таким же важливим ресурсом в процесах суспільного виробництва, як й земля, праця та капітал. Однак, втілюючи в собі гнучке поєднання матеріальних та нематеріальних елементів саме інтелектуальна власність вимагає особливого регулювання в процесах розвитку економічних відносин. Лідируючі позиції в формуванні ефективних умов застосування інтелектуальної власності традиційно відводяться країнам з розвинутою науково-технологічною базою, де було сформовано потужні системи правового, фінансового та організаційного забезпечення процесів створення, охорони і використання об'єктів інтелектуальної власності. Однак, на рівні світової економіки, для у всіх країн світу на даний момент проявляються тенденції інтеграції процесів управління інтелектуальною власністю в стратегії інноваційного розвитку суспільних відносин. Ступінь застосування, умови реалізації та специфіка впровадження інтелектуальної власності стає визначальною при формуванні моделі сучасного суспільства, зокрема й його економічної складової. Відповідно, питання реалізації механізмів інтелектуальної власності та наукових проєктів вимагають постійних нових досліджень в контексті швидких змін в ході інформатизації суспільства. Інтелектуалізація всіх сфер життя людства й створення умов для ефективного використання на практиці наукових досліджень, впровадження наукових проєктів визначається як один з фундаментальних елементів реалізації принципів сталого розвитку сучасної глобальної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування ефективної методичної та практичної бази з управління інтелектуальною власністю та науковими проєктами досить активно досліджується саме на протязі останнього сторіччя, коли інформація перетворилась в особливу форму капіталу в системі розвитку бізнесу, а її використання стало економічною складовою суспільства. Видатні науковці світового рівня, такі як Л. Бентлі, Д. Гервейс, П. Драгос, Г. Дінвуді, Д. Ланге, Р. Драйфусс, С. Франкель, А. Кур, Р. Окедіджі, А. Шумпетер та багато інших, розкривають суть категоріального апарату, специфіку застосування в різних моделях сучасної економіки та основні вектори розвитку системи використання

інтелектуальної власності [1-5].

Проблематика інтелектуальної власності та управління науковими проєктами розкривається в значному числі досліджень й українських вчених таких як В. Базилевич, П. Беленький, М. Бутнік-Сіверський, І. Зверев, Л. Волощук, І. Давидова, Г. Калетнік, О. Літвінова, Г. Пасемко, О. Стрижак, О. Собко, Л. Федулова та багатьох інших [6-11]. Основним вектором їх досліджень стало визначення даної категорії та оцінка методології застосування інтелектуальної власності в українській економіці. Однак, не зважаючи на широкий обсяг досліджень, швидкі процеси глобалізації та постійний динамічний розвиток в ній відносин інтелектуальної власності, вимагають додаткового розкриття специфіки методик та інструментів управління інтелектуальною власністю та науковими проєктами в нинішніх реаліях існування як світового господарства, так і українського суспільства.

Мета статті полягає в здійсненні аналізу міжнародного та українського досвіду проблематики методологічних засад управління інтелектуальною власністю та науковими проєктами, а також в проведенні оцінки поточного стану інтелектуальної власності в українських реаліях.

Виклад основних результатів дослідження. Методологія здійснення управління інтелектуальною власністю включає в себе різнопланові правові, економічні, організаційні та специфічні інформаційні інструменти, котрі спрямовано, на створення максимально ефективних умов застосування об'єктів даної групи. Відповідно до сучасної специфіки суспільних відносин особливо зростає в даному контексті значимість застосування стратегічного підходу. Відповідно до даного принципу, категорія інтелектуальної власності більшістю дослідників трактується як специфічний нематеріальний актив, котрий вимагає спеціалізованої системи управління протягом її життєвого циклу, починаючи з ідеї до реалізації даного специфічного продукту на ринку [12].

Процеси управління науковими проєктами в міжнародній практиці спираються на принцип застосування інструментів проєктного менеджменту, відповідно до цього здійснюється урахування специфіки в реалізації дослідницької діяльності: ймовірності невизначеності отримуваних результатів, складності багаторівневої координації для багатокomпонентних команд, постійної потреби використання трансдисциплінарного підходу. Глобальне регулювання відносин з питань

інтелектуальної власності здійснюється через Всесвітню організацію інтелектуальної власності (WIPO), котра є спеціалізованою установою Організації Об'єднаних Націй, та здійснює координацію міжнародної системи правової охорони інтелектуальної власності. Саме WIPO відіграє ключову роль при здійсненні формування глобальної політики у сфері питань інтелектуальної власності, забезпечуючи в світовій економіці міжнародний діалог та співпрацю між державами, бізнесом і світовою науковою спільнотою [13, 14].

Варто наголосити, що відповідно до сформованих глобальних концепцій, в міжнародній практиці управління відносинами інтелектуальної власності реалізується відповідно до специфіки економічної системи кожної країни індивідуально. В практиці системи реалізації принципів інтелектуальної власності для США діє спеціально сформована з 1980 року система Bayh–Dole Act, котра дозволяє національним університетам та спеціалізованим науковим установам право на володіння результатами виконаних досліджень, котрі були фінансовані з державного бюджету. Дана система стала каталізатором для розвитку значного технологічного трансферу шляхом створення офісів комерціалізації, проведення ліцензування та впровадження стартапів. National Institutes of Health (NIH) та National Science Foundation (NSF), котрі запровадили застосування програм для підтримки інновацій, котрі поєднують наукову діяльність з підприємницькою діяльністю [15].

Специфікою європейського підходу до реалізації відносин інтелектуальної власності та управління нею стало введення в дію на території Європейського Союзу спеціального проекту «Horizon Europe». Дана програма передбачає забезпечення міждисциплінарної співпраці, розвиток відкритої науки та використання інтелектуальної власності як інструменту сталого розвитку. European IPR Helpdesk надає широке коло допомоги з управління та стратегій для захисту інтелектуальної власності для всіх учасників наукових консорціумів. Практично в усіх країнах ЄС функціонують в складі даного проекту національні стратегії з використання інтелектуальної власності, вони інтегруються з державними політиками розвитку інновацій та здійснення суспільної цифровізації [16].

Особливий досвід управління інтелектуальною власністю напрацьовано в Японії, котра є одним з світових лідерів технологічних інновацій. Японська модель спирається на активне залучення університетів в процеси створення цільових патентних портфелів. Японське патентне відомство виконує процедури супроводу заявників на всіх етапах реєстрації та охорони прав інтелектуальної власності. Характерною рисою японської системи захисту інтелектуальних ресурсів є високий рівень організованої стандартизації з процесів управління нею. В всіх наукових установах Японії здійснено впровадження спеціальної системи патентного обліку й реалізуються програми комерціалізації, котрі потім централізовано систематизують об'єкти інтелектуальної власності в масштабах країни [17].

Реалізація принципів управління інтелектуальною

власністю в Південній Кореї спирається на створення відповідної інфраструктури технологічного трансферу в формах спеціальних центрів та кластерів. Також здійснюються заходи з стимулювання щодо створення стартапів на основі університетських досліджень. Проведено загальну національну цифровізацію патентних процесів. Особливий акцент робиться забезпеченню підготовки фахівців з управління інтелектуальною власністю та постійному розвитку національної культури інновацій [18].

Сучасний міжнародний досвід ефективного управління інтелектуальною власністю та науковими проектами вимагає особливої міжсекторальної взаємодії, а також значної державної підтримки, розвитку спеціалізованої інфраструктури та відповідного кадрового забезпечення. Виходячи з цього, для України необхідно впроваджувати комплексний підхід управління даним складним процесом, поєднуючи методи як правового регулювання інтелектуальних відносин, так й інструментів інноваційного менеджменту та цифрових технологій. Система регулювання сфери інтелектуальної власності та реалізації наукових проєктів зазнала досить значних змін та пройшла відповідну до умов воєнного часу адаптацію. Основними векторами змін стали зростання рівня цифровізації процедур, а також, спрощення всіх процесів реєстрації прав, здійснення стимулювання науково-технічної діяльності за ситуації обмеженості в ресурсах та високих безпекових ризиків [19]. Відповідно до специфіки воєнного періоду, в Україні набули чинності ряд спеціальних рішень уряду та профільних міністерств, для захисту інтелектуальної власності. Вони передбачають забезпечення безоплатної реєстрації авторських прав на твори, пов'язані з воєнною тематикою (за спрощеною процедурою через додаток Дія. Інтелект); надання пільг для закладів вищої освіти та оборонної промисловості при використанні патентів без ліцензії на період воєнного стану; тимчасове призупинення строків розгляду апеляцій, оскаржень у сфері інтелектуальної власності через бойові дії. Для наукових проєктів в умовах воєнного стану Національним фондом досліджень України (НФДУ) було запроваджено грантові програми з швидкого реагування для тих науковців, котрі були переміщені з окупованих територій, а також спеціальні програми з забезпечення підтримки мобільності дослідників [20].

Специфікою управління інтелектуальною власністю для України за сучасних умов є те, що вона проявляє себе не лише в межах наукової діяльності, як результат творчої праці, а виступає важливим нематеріальним активом в економіці, тому підлягає обов'язковій правовій охороні та комерціалізації. Застосовувана методологія управління інтелектуальною власністю передбачає об'єднання в собі правових, економічних, управлінських та інформаційних складових [6].

Основними принципами в здійсненні управління інтелектуальною власністю можна виділити наступні: системність, котра здійснює розгляд об'єктів інтелектуальної власності як важливої частини інноваційного циклу; стратегічна орієнтація, як розробка спеціальних

політик та стратегій з урахуванням ринкових тенденцій; правова визначеність через забезпечення охорони прав інтелектуальної власності; орієнтація на ефективний результат через комерціалізацію та трансфер технологій.

Методологія управління інтелектуальною власністю проявляє себе як специфічна сукупність науково обґрунтованих інструментів, застосовуваних принципів, підходів, особливих методів та інструментів, котрі використовуються з метою ефективної організації, здійснення захисту, проведення комерціалізації та якісного розвитку об'єктів інтелектуальної власності на базовому рівні підприємств, діючих наукових установ, всієї держави та спеціалізованих міжнародних організацій.

Управління інтелектуальною власністю є багатограним процесом, який охоплює розробку, правову охорону, комерціалізацію та захист результатів інтелектуальної діяльності. Методологічні основи цього процесу формуються на перетині економічних, правових, управлінських та інноваційних підходів і включають систему принципів, методів, інструментів і механізмів, спрямованих на ефективне функціонування системи інтелектуальної власності у національному та міжнародному контексті.

Основу методології управління інтелектуальною власністю для України становлять такі ключові елементи:

1. Системний підхід — розглядає інтелектуальну власність як частину єдиної системи науково-технологічного та економічного розвитку, що дозволяє інтегрувати її в стратегії інноваційного зростання, підвищуючи конкурентоспроможність організацій та країн загалом.

2. Правова методологія — ґрунтується на положеннях міжнародного та національного законодавства, наприклад, угоди TRIPS, Паризької та Бернської конвенцій, законодавства України про охорону прав на об'єкти інтелектуальної власності, що регламентують порядок реєстрації, використання та захисту прав на неї.

3. Економіко-управлінський підхід — передбачає оцінювання вартості об'єктів інтелектуальної власності, розробку механізмів комерціалізації, включає ліцензування, франчайзинг, ноу-хау, а також визначає стратегії управління інтелектуальною власністю в організаціях, включаючи інноваційні підприємства, університети та наукові установи.

4. Інституційна парадигма — розглядає інтелектуальну власність як інструмент взаємодії між суб'єктами науково-інноваційного процесу для держави, бізнесу, науки, суспільства, та передбачає розбудову ефективної інфраструктури управління (патентні відомства, трансферні офіси, інноваційні хаби).

5. Інформаційно-аналітичний компонент — включає моніторинг ринку об'єктів інтелектуальної власності через аналіз патентної активності, формування баз даних, проведення патентних досліджень і експертиз, що є необхідним для ухвалення обґрунтованих управлінських рішень.

6. Стратегічний підхід — визначає пріоритети розвитку інтелектуальної власності у контексті національної інноваційної політики, передбачає розробку програм стимулювання творчої та винахідницької активності, впровадження мотиваційних моделей для авторів та правовласників [6,13].

Методологічні основи управління інтелектуальною власністю передбачають інтеграцію міждисциплінарних знань і застосування сучасних управлінських технологій для забезпечення ефективного функціонування системи інтелектуальної власності. Це особливо актуально в умовах трансформаційної економіки, глобальної конкуренції та цифровізації, де знання й інновації стають основними факторами сталого розвитку. Методологічні засади управління науковими проектами для України визначаються як складна система управлінської діяльності, яка базується на системному поєднанні теоретичних принципів, функціональних підходів та інструментальних рішень. Методологічні основи цього процесу включають як загальні науково-управлінські концепти, так і специфіку організації науково-дослідницької діяльності в умовах постійних змін зовнішнього середовища. Основу методології управління науковими проектами становлять кілька ключових підходів. Системний підхід дозволяє розглядати проєкт як цілісну структуру з взаємопов'язаними елементами, зокрема цілями, ресурсами, часовими межами, ризиками та результатами. Процесний підхід передбачає послідовну організацію управлінських дій — від ініціації проєкту до його завершення. Цільовий підхід орієнтує менеджмент на досягнення конкретного наукового результату, який може мати як фундаментальний, так і прикладний характер. Функціональний підхід акцентує увагу на реалізації основних функцій управління: планування, організація, мотивація, контроль та аналіз результатів. Методологія управління науковими проектами передбачає використання широкого спектра методів. До організаційних методів належить структуризація робіт, розподіл функцій між учасниками, формування команди. Економічні методи охоплюють бюджетування, оцінку економічної доцільності, аналіз фінансових ризиків. Інформаційно-аналітичні інструменти забезпечують збір, систематизацію та обробку даних, а також використання сучасних інформаційних технологій для підтримки прийняття управлінських рішень. Прогностичні методи — такі як сценарне планування та SWOT-аналіз — дозволяють виявляти потенційні виклики та формувати адаптивні стратегії. Методи управління часом і якістю включають мережеве планування (PERT, CPM), діаграми Ганта, а також інструменти контролю якості наукового продукту (експертна оцінка, валідація результатів) [5, 19].

Типова структура наукового проєкту включає кілька етапів: ініціація (формування проблемного поля та обґрунтування мети), планування (визначення задач, ресурсів, термінів), реалізація (виконання досліджень, збір даних), моніторинг (контроль ходу виконання, коригування), завершення (оцінка результатів, підготовка звітності, поширення здобутих знань).

Важливе значення в управлінні науковими проєктами мають принципи: наукова обґрунтованість, орієнтація на інновації, дотримання етичних стандартів, міждисциплінарність, адаптивність до змін. Ці принципи формують ціннісну й операційну базу для ефективного досягнення проєктних цілей. Застосування сучасних стандартів і інструментів управління, таких як PMBOK, PRINCE2, ISO 21500, а також цифрових платформ (MS Project, Trello, Jira, Asana), значно підвищує прозорість, ефективність і контрольованість дослідницького процесу.

В умовах кризових викликів, зокрема воєнного стану, управління науковими проєктами набуває додаткових ускладнень: дефіцит ресурсів, логістичні обмеження, ризики безпеки. У таких ситуаціях особливої актуальності набуває використання гнучких методів управління, цифровізація процесів, залучення

міжнародного досвіду та посилення ролі стратегічного планування [20]. Таким чином, методологія управління науковими проєктами є багатокомпонентною системою, що потребує інтеграції наукового підходу, управлінської логіки та гнучких інструментів адаптації до змін. Її ефективна реалізація забезпечує не лише досягнення наукових цілей, але й формує умови для сталого інноваційного розвитку суспільства.

Умови воєнного стану суттєво вплинули на функціонування наукової сфери та розвиток інститутів інтелектуальної власності. Виходячи з даних, проаналізованих в табл. 1, можемо констатувати, що незважаючи на об'єктивні труднощі, Україна демонструє адаптаційний потенціал через цифровізацію наукових процесів, міжнародне співробітництво та підтримку стратегічних досліджень.

Таблиця 1

Динаміка подачі заявок на об'єкти інтелектуальної власності в Україні в 2020-2023рр.

Рік	Загальна кількість заявок	Патенти на винаходи	Торговельні марки	Корисні моделі
2020	53 964	3 519	33 062	8 127
2021	52 405	3 212	31 847	7 894
2022	43 776	2 421	26 219	6 432
2023	45 998	2 608	27 302	6 709
2023 р. в % до 2020р.	85,2	74,1	82,5	82,5

Джерело: опрацьовано автором на основі даних Укрпатент [21]

Специфічним в системі управління інтелектуальною власністю та науковими проєктами в Україні є їх інтеграція, котра передбачає створення загальної єдиної системи стратегічного менеджменту інноваційного розвитку. Така інтеграція забезпечує ефективний захист і використання результатів досліджень, підвищує конкурентоспроможність організацій, що провадять наукову діяльність, та сприяє формуванню інноваційного середовища. Ключовими елементами такої інтеграції в українській економіці можна визначити наступні: політика управління правами інтелектуальної власності у межах наукових проєктів; створення центрів трансферу технологій; впровадження ІТ-інструментів для моніторингу об'єктів інтелектуальної власності; залучення венчурного фінансування та створення стартапів на основі академічних досліджень [**Помилка! Закладку не визначено.**].

Висновки. Методологічні засади управління інтелектуальною власністю та науковими проєктами мають забезпечити ефективну реалізацію наукового потенціалу, правову охорону створених результатів і

сприяти їхній подальшій комерціалізації. В умовах воєнного стану розвиток системи управління інтелектуальною власністю та науковими проєктами в Україні знав як втрат, так і якісних трансформацій. Природно, відбулось зменшення загальної кількості поданих заявок і проєктів, але спостерігається переорієнтація в науці на проведення критично важливих досліджень в відповідності до вимог воєнного часу. Комплексне впровадження методологічних підходів до управління у сфері інтелектуальної власності та наукових проєктів стає в нинішніх реаліях для України критично важливим для формування інноваційної економіки та забезпечення стійкості країни.

У подальших наукових дослідженнях планується зосередити увагу на дослідженні проблем академічній доброчесності та ефективності наукових проєктів. Практична цінність результатів дослідження полягає в тому, що вони можуть бути використані для вдосконалення національної системи інтелектуальної власності та управління наукою в Україні.

Список використаних джерел:

1. Lange, D.L., & Powell, M.D. (2009). No Law: Intellectual Property in the Image of an Absolute First Amendment. Stanford: Stanford Law Books, 456 p. ISBN 978-0804745789.
2. Bently, L., & Sherman, B. (2022). Intellectual Property Law. 6th ed. Oxford: Oxford University Press, 1560 p. ISBN 978-0192640581.
3. Gervais, D.J. (2021). The TRIPS Agreement: Drafting History and Analysis. London: Sweet & Maxwell, 656 p.
4. Okediji, R.L. (2014). Intellectual Property Rights: Legal and Economic Challenges for Development. Oxford: Oxford University Press, 529 p.
5. Шумпетер А. Теорія економічного розвитку: дослідження прибутку, капіталу, кредиту, відсотка та

економічного циклу / пер. з нім. Ю. Лісовий. Київ: Вид-во "Книга", 2008. 254 с.

6. Бєленький П.Д. Інтелектуальна власність у сучасному світі: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2020. 376 с.
7. Зверєв І.М. Управління інтелектуальною власністю в інноваційній економіці: монографія. Харків: Факт, 2021. 292 с.
8. Базилевич В.Д. (2006). Інтелектуальна власність. Київ: Знання, 431 с. ISBN 966-346-190-X.
9. Калетнік Г.М., Коломієць Т.В. (2020). Підвищення ефективності функціонування підприємств АПК на основі формування і використання інтелектуального капіталу. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики, № 4. С. 7–19. URL: <https://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/27810.pdf>.
10. Пасемко Г.П., Сербін В.В. (2025). Управління інтелектуальною власністю та інтелектуальним капіталом персоналу підприємств. Інвестиції: практика та досвід, № 3. С. 40–44. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.3.40>.
11. Федулова Л.І. Проблеми управління інтелектуальним капіталом в умовах війни. Економіка та держава, 2023. № 6. С. 34–39.
12. Пасемко Г.П., Бага Л.Г., Бєсєдіна Г.Є., Порохняк Н.В. (2021). Інтелектуальна специфіка людського капіталу підприємств України. Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки, Т. 1. № 2. С. 152–160. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/2960>.
13. Commercialising Public Research: New Trends and Strategies. (2019). OECD. URL: <https://www.oecd.org>.
14. World Intellectual Property Indicators 2023. WIPO Intellectual Property Statistics Division. Geneva: URL: <https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=4678>.
15. Technology Transfer and Intellectual Property. (2022). National Institutes of Health. URL: <https://www.nih.gov>.
16. Horizon Europe – The EU Research and Innovation Framework Programme. (2021). European Commission. URL: <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020>.
17. Trade and Industry of Japan. (2020). Ministry of Economy, IP Strategy Vision. URL: <https://www.meti.go.jp>.
18. Annual Report. (2021). Korean Intellectual Property Office (KIPO). URL: <https://www.kipo.go.kr>.
19. Роз'яснення щодо особливостей захисту інтелектуальної власності в умовах воєнного стану. (2023). Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua>.
20. Програми підтримки науки в умовах війни. (2024). Національний фонд досліджень України. URL: <https://nrfu.org.ua>.
21. Офіційна статистика за 2020–2023 рр. Державна система правової охорони інтелектуальної власності. URL: <https://ukrpatent.org>.

References:

1. Lange, D.L., & Powell, M.D. (2009). No Law: Intellectual Property in the Image of an Absolute First Amendment. Stanford: Stanford Law Books, 456 p. ISBN 978-0804745789. [in English].
2. Bently, L., & Sherman, B. (2022). Intellectual Property Law. 6th ed. Oxford: Oxford University Press, 1560 p. ISBN 978-0192640581. [in English].
3. Gervais, D.J. (2021). The TRIPS Agreement: Drafting History and Analysis. London: Sweet & Maxwell, 656 p. [in English].
4. Okediji, R.L. (2014). Intellectual Property Rights: Legal and Economic Challenges for Development. Oxford: Oxford University Press, 529 p. [in English].
5. Shumpeter, A. (2008). Teoriia ekonomichnoho rozvytku: doslidzhennia prybutku, kapitalu, kredytu, vidsotka ta ekonomichnoho tsyклу [Theory of economic development: the study of profit, capital, credit, percentage and the economic cycle]. Kyiv: Vyd-vo "Knyha". 254 p. [in Ukrainian].
6. Bielienkyi, P.D. (2020). Intelektualna vlasnist u suchasnomu sviti [Intellectual property in the modern world]: navch. posibnyk. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury. 376 p. [in Ukrainian].
7. Zvieriev, I.M. (2021). Upravlinnia intelektualnoi vlasnistiu v innovatsiinii ekonomitsi [Intellectual property management in the innovation economy]: monohrafiia. Kharkiv: Fakt. 292 p. [in Ukrainian].
8. Bazylevych, V.D. (2006). Intelektualna vlasnist [Intellectual property]. Kyiv: Znannia. 431 p. ISBN 966-346-190-X. [in Ukrainian].
9. Kaletnik, H.M., & Kolomiets, T.V. (2020). Pidvyshchennia efektyvnosti funktsionuvannia pidpriemstv APK na osnovi formuvannia i vykorystannia intelektualnoho kapitalu [Increasing the efficiency of the functioning of agricultural and industrial enterprises based on the formation and use of intellectual capital]. Economics, Finance, Management: Current Issues of Science and Practice, No. 4. Pp. 7–19. Retrieved from: <https://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/27810.pdf>. [in Ukrainian].
10. Pasemko, H.P., & Serbin, V.V. (2025). Upravlinnia intelektualnoi vlasnistiu ta intelektualnym kapitalom personalu pidpriemstv [Management of intellectual property and intellectual capital of enterprise personnel]. Investments: practice and experience, No. 3. Pp. 40–44. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.3.40>. [in Ukrainian].

11. Fedulova, L.I. (2023). Problemy upravlinnia intelektualnym kapitalom v umovakh viiny [Problems of managing intellectual capital in times of war]. *Ekonomika ta derzhava*. No 6. Pp. 34–39. [in Ukrainian].
12. Pasemko, H.P., Baha, L.H., Biesiedina, H.Ye., & Porokhniak, N.V. (2021). Intelektualna spetsyfika [liudskoho kapitalu pidpriemstv Ukrainy Intellectual Specificity of Human Capital of Ukrainian Enterprises]. *Bulletin of the Kharkov National University of Economics. Series: Economic Sciences*, Vol. 1. No. 2. Pp. 152-160. Retrieved from: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/2960>. [in Ukrainian].
13. Commercialising Public Research: New Trends and Strategies. (2019). OECD Retrieved from: <https://www.oecd.org>. [in English].
14. World Intellectual Property Indicators 2023. WIPO Intellectual Property Statistics Division. Geneva: Retrieved from: <https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=4678>. [in English].
15. Technology Transfer and Intellectual Property. (2022). National Institutes of Health. Retrieved from: <https://www.nih.gov>. [in English].
16. Horizon Europe – The EU Research and Innovation Framework Programme. (2021). European Commission. Retrieved from: <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020>. [in English].
17. Trade and Industry of Japan. (2020). Ministry of Economy, IP Strategy Vision. Retrieved from: <https://www.meti.go.jp>. [in English].
18. Annual Report. (2021). Korean Intellectual Property Office (KIPO). Retrieved from: <https://www.kipo.go.kr>. [in English].
19. Roziasnennia shchodo osoblyvostei zakhystu intelektualnoi vlasnosti v umovakh voiennoho stanu [Clarification on the peculiarities of intellectual property protection under martial law]. (2023). Ministerstvo ekonomiky Ukrain.y Retrieved from: <https://www.me.gov.ua> [in Ukrainian].
20. Prohramy pidtrymky nauky v umovakh viiny[Programs to support science during the war]. (2024). Natsionalnyi fond doslidzhen Ukrainy. Retrieved from: <https://nrfu.org.ua> [in Ukrainian].
21. Ofitsiina statystyka za 2020–2023 rr. [Official statistics for 2020-2023]. Ukrainskyi instytut intelektualnoi vlasnosti. Retrieved from: <https://ukrpatent.org> [in Ukrainian].